

JÁMBORNÉ BALOG TÜNDE

Hic fuit

JÁMBORNÉ BALOG TÜNDE (1938) Makó

Jövő hétfőn temetik Basát, hívott fel gyerekkori barátom a szomszéd városból. Hangját eltorzította a telefon membránja – vagy talán a kora, ő is közel jár a nyolcvanhoz –, először rá se ismertem.

Viccelsz? Basa másfél éve halott. Benne volt az újságban.

Csak a gyász hír jelent meg, temetés nem volt. Hamvasztották, és a lánya elvitte az urnáját a Klastrom utcába, most azonban árulják a házat, nem maradhat ott tovább, muszáj eltemetni.

Fickó ridegen, érzelemmentesen beszélt, mint a hírolvasó bementők, mégis a hideg szaladgált a hátamon attól, amit hallottam. Abban a házban Basán kívül már régóta nem lakott senki, olyan volt, mint a kísérteties Quinta del Sordo, a Süket ember háza Madrid fölött, ahol az öreg Goya élt teljes magányban, és gyötrő látomásaival festette tele a falat. Basából teljességgel hiányzott a művészi hajlam, nyers volt és darabos, mint valami pusztai bálvány, s ha voltak is látomásai – kinek nem az ó-nádasok vízfolyásai helyén épült utcában? –, azokat legfeljebb képzelete falára vetítette.

•

A ház a szélesen elterülő kálvinista parasztváros déli fertályán állt, mélyen a földbe süppedve a kanyargós Klastrom utca felső sarkán, sötétre érett tölgyfa kapuján női kéz formájú, sárgaréz kopogtatóval. Az utca nevének eredetét homály fedte, egyesek szerint a reformáció előttről származott, átvészelve a török időköt, de sem írott, sem tárgyi bizonyítéka nem került elő a hajdani kolostornak, amelyről elnevezhették, csupán a vezetékek és kábelek fektetésekor talált csontmaradványok és betűtöredékes kődarabok utaltak rá, ám egyetlen értelmes szót sem lehetett kirakni belőlük, a csontok pedig porrá omlottak a levegőn, mielőtt megvizsgálhatták volna őket. A munkások szerint némelyiken égésnyomok látszottak, és az iszapos-agyagos üledékréteget – a közeli folyó árvizeinek hordalékát – több sávban is feketére festette a korom, felidézve egykori tűzvészek pusztításait. Nagyobb kövek nem kerültek elő, ha voltak is, azokat az elmúlt századokban széthurcolták, hogy beépítsék a lakóházak és disznóólak alapjaiba; talán ezért voltak furcsa látomásai az itt élőknek, visítottak fel álmukban a malacok, és ijesztgették kámzsás alakok a Három Márnából éjfél tájt kitértorgó részegeket, kivált halottak napja körül, bár Jónás, a város egyetlen hajléktalanja azt állította, hogy mindez csak pletyka, szófia beszéd, az illetők annyit vedeltek, hogy a saját árnyékuktól rémültek halálra.

Az egyetlen, valóban bizonyítéknak tekinthető tárgyat Basa találta: tenyérszerű csiszolt kőlapba akadt az ásója, mikor esküvője napján facsémétét ültetett a Klastrom utcai háznál, amely ettől fogva otthona lett haláláig, sőt még azon túl is.

A faültetés nem volt ínyére, a családi hagyományt azonban – amely szerint *attul lösz férfi az embör, ha diófát hagy az unokáira, és mentül nagyobbra nő, antul több gyerök ugrál majd alatta* – nem lehetett megtörni, pedig Basát azon a délutánon a legkevésbé sem érdekelték jövődó utódai. Fűtült a leletre

is, mert alig várta, hogy végre ágyba bújhasson Darinkával, és ne kelljen résen lenni, nem kapja-e rajta őket valaki. Amint elkészült, a követ bedobta a szín sarkába, és sietett vissza a lakodalmi vacsorához, amelyen csupán a szűkebb család vett részt. Húsleves volt aprólékból és csirkés tarhonya – egyik az anyja, másik az anyósa főztje –, valamint a menyasszony nagynénjének hamis gesztenyetortája. Háborús recept szerint készült, mert akkor, az ötvenes évek elején a béke dacára hadi állapotban éltünk, javában dúlt az osztály- és a békeharc, sorba álltunk kenyérért és húserért, a marónit hírből sem ismertük, és a háromnapos lagziknak az emléke is kiveszett a vasfüggöny mögé zárt országból; nem vágtak vén kakasokat és fiatal marhát, nem hordták ruháskosárban a süteményt, nem folyt a bor Hencidától Bonchidáig, senki sem élt boldogan, míg meg nem halt, és Béla cigány sem húzta a talpalávalót, ha egy nagygazda fia elvett egy Klastrom utcai kisasszonyt.

Az igazság az, hogy semmi se volt már a régi. A díófaültetés rítusa sem hozott eredményt, bár Basa megtette, ami tőle telt, a kis csemete is akkorára nőtt, hogy koronájának eleven sátora beterítette az udvart, sőt a házat is, és zsákszámra termett rajta a dió, ám az unokák beígért hada elmaradt, minden igyekezete dacára egyetlen gyerek származott a frigyből – *az is lány lött!* –, és aztán se té, se tova: az álom a nagy családról szertefoszlott a többi illúzióval együtt.

A kő évekig kallódott a lakásból kiszuperált holmik között, és egy lomtalanításkor került elő újra, akkor pucolta le róla Darinka a sárga földet, és fedezte fel az ügyetlenül rákarcolt betűket. *HIC FUIT*, vésték bele valamikor régen, századokkal korábban. *Azt jelenti: itt volt*, magyarázta Darinka, mert ő még tanult latint a gimnáziumban, és sokáig mélézött fölötte, ki járhatott itt, mikor, és miért vélte fontosnak rögzíteni e tény, mert a kőlap törött szélén a véset azt mutatta, hogy a hiányzó félen folytatódhatott a szöveg, talán névvel vagy monogrammal és évszámmal, mint a középkori graffitiken, amelyeket templomfalakra és freskókra róttak kóbor zsoldosok és jámbor zarándokok, akik éppúgy nyomot akartak hagyni maguk után két fosztogatás vagy két imádság között, mint az új évezred agyontetovált fiataljai, angol trágárságokkal és fenyegető jelképekkel fújva tele a híd lábát és a panelházak kopár, hűgyszagú falait, amelyek a következő néhány évtizedben nőttek ki a földből a letarolt városrész keramittéglás polgár- és gazdaháza helyén, fenyegetően állva körül a véletlenül, egy mérési hiba folytán ott felejtett Klastrom utcát. A tévedés akkor derült ki, mikor a bontást végző vállalat elhagyta a terepet, a kivitelezők pedig már felvonultak, de nem volt idő a javításra, az építkezést határidőre be kellett fejezni, így a Klastrom utca japán akácoktól zöldellő oázisa maradt, ahol volt, és kettévágta a lakótelepnek nevezett betonsivatagot.

Persze vizsgálat indult, az építők a bontókat okolták, a bontók a tervezőket, szóba került a földmérők felelőssége is, fejek hullottak mindegyik társaságnál, a vétkeseket – vagy vétkest? – azonban sohasem találták meg, pedig Basát is elővették, egy másik véletlen folytán azonban lakcímét elírták, káderlapján Klastrom helyett Áristom utca szerepelt, így szemernyivel sem találták gyanúsabbnak a többenél, ő pedig hallgatott, sose volt beszédes ember.

Darinka végigsimított az alig bemélyedő vonalakon, és megborzongott. Ujjbegyein érezni vélte a kő lüktetését, csupasz vállát meglegyintette az elmúlás fuwallata, ami gyakorta fúj át hátborzongató hangon fütyörészve a ház rosszul záródó ablakain.

Basának nem voltak effajta költői asszociációi, mindkét lábával a földön állt, nem tanult latint és filozófiát, mint a felesége. A polgári után nem vették fel gimnáziumba, apja is, nagyapja is kulákklistára került. A gimnáziumokból különben is kitiltották a holt nyelveket a művészeti tárgyakkal együtt mint fölösleges és veszélyes ideológiai muníciót, ami útjában áll a múlt végleges

eltörlésére indított hadjáratnak, Basa pedig maradt parasztnak, ahogy némi keserőséggel állította, ha valahol szóba került a jövője, és tanulás helyett szántott-vetett az öregekkel, hallgatta indulatos fohászaikat és szelíd káromkodásukat, miközben inuk szakadtáig dolgoztak, hogy teljesíthessék a beszolgáltatást, ám *azok* nem érték be ennyivel: a termés után vitték a földet is – a háromszáz hold szántót, amelynek minden göröngyéhez nemzedékek verítéke tapadt, és a legelőt az erdővel a város alatt –, végül a jószágot is elhajtották: juhokat, teheneket, lovakat. Ott ette meg a fene valamennyit a téeszcsé ideiglenes karámjában, rendes takarmány és gondozás híján szőrük kihullt, lesoványodtak, bőrük petyhüdtlen lógott kiálló csontjaikon, mint favázra terített pokróc farsangkor a maszkabálban, szomjasan támolyogtak a tűző napon a kiszáradt holtág mellett, gyengülő bőgésük, hörgő nyerítésük kísérte ki nagyapját a temetőbe, hangjuk elvegyült a kántor siratójával, és Jónás, a város egyetlen hajléktalanja szerint ma is hallani panaszos nyihogásukat a folyópart nyárfái között.

Basa agya úgy őrizte a hangokat, a képeket, a történeket, mint a tanúhegyek az alattuk megbújó rétegeket, és úgy vélte, ő maga csupán azért jött a világra, hogy ne vesszenek el nyomtalanul, s ha eljön az ideje, örököül hagyja utódainak.

Kamaszként idősebbnek látszott a koránál, izmos, sűrű legénykévé cseperedett, és bármilyen munkát elvállalt, mert öregapja után nem sokkal az apja is elment, és ő lett a családfenntartó. Volt napszámos, segédmunkás és rakodó, hurcolta a maltert a kőművesek, sarat a kályhások, kitűző póznákat a földmérők után, mégse adta fel, tanulni akart nemcsak Darinka, hanem maga miatt is. Évekbe telt, mire elérte, amit akart: mérleggyári targoncás volt éppen, amikor munkásként sikerült bejutnia levelező tagozatra egy technikumba. Így lett sok kitérő után végül földmérő, de nem igazán örülhetett az oklevélnek, mert amikor végzett, behívták katonának, és mint a többi kulákivadékat, munkaszolgálatos századba sorozták. Se zsold, se bér, se fegyver – megbízhatatlan kézbe a néphatalom nem adott puskát –, hanem kőfejtés, cementaliczkázás és szívatás rogyásig, mert ezek az alakulatok gyűjtőhelyei voltak a szadista őrmestereknek, akiket nem ellenőrzött senki, feletteseik szemet hunytak otromba szórakozásaik fölött, és nem indítottak vizsgálatot az öngyilkosságok miatt sem, amelyek itt sokkal gyakrabban fordultak elő, mint a sorkatonáknál, pedig náluk is magas volt az arány.

Basának azonban eszébe sem jutott maga ellen fordulni. A durva bánásmód és a megaláztatások nem törték meg, edzetté tették. Azért is élni akart: szerelmeskedni Darinkával, hemperegni a hersegő fűben, úszni a holtág zöld vizében, és – ha elvették is tőle a jussát – az elzabrált földek közelében akart maradni, járni a hantokon, érezni a föld szagát, kóstolni ízét, szétmorzsolni markában a göröngyöket, és látni, ahogy szétterül rajtuk a kelő búza zöld bársonya, hajladozik fölöttük a kukoricák sudár dereka, és a széles lapályon égre tárják termékeny ölüket a napraforgók.

Mielőtt bevonult, feleségül kérte Darinkát, aki előbb tetőtől talpig végigmustrálta barna cirmos, zöld macskaszemével, mint vásárban szokás az eladó lovat, megtapogatta a bicepszét, majd elnevette magát, és kerek perec kijelentette, hogy nem szerelmes belé, nem is lesz soha, a nyúlánk, sötét hajú fiúkat szereti, akik Gregory Peckre hasonlítanak, nem az ilyen rövid nyakú, zömök tuskókat, és biztosan hűtlenkedni fog – úgy is lett –, de hozzámegy, ha Basa annyira akarja.

Miért?, kérdezte Basa elszoruló torokkal, *mért jönnél hozzám, ha nem szeretsz?*

Csak – rántotta fel vállát Darinka, aztán mégis megszánta, te vagy az egyetlen, aki mellett úgy érzem, biztonságban lehetek. Tudod, milyen vagyok, neked

*nem kell játszanom a jó kislányt. Talán még önmagamtól is meg tudsz védeni, so-
rta az indokait, a végén azonban hozzátette, hogy volna egy feltétele.*

*Tudod, hogy bármire képes vagyok érted, mondta Basa, és nagy lapátkezé-
vel gyengéden közelebb húzta magához, Darinka azonban kibújt az ölelésből.*

Ne kérdezz soha, és akkor én sem hazudok.

Basa szíve nehéz lett, mint a kő, mégis belement az alkuba. Már az is bol-
doggá tette, ha egy szobában lehetett Darinkával, egy levegőt szívhatott vele,
áramütés futott végig rajta, ha érinthette, arról nem is beszélve, milyen volt
magához szorítani és minden porcikájával érezni a testét, elveszni két melle
között, befúrni magát telt combja közé. Mit számít az, hogy közben másra
gondol? Vagy mást is közel enged magához? Hogy osztozni kell rajta? Na és?
A szélben hullámzó nádas, a hársfák illata, a naplemente bíbora is mindenkié.

Darinka szeretett szerelmeskedni, és szívesen adott előleget majdani há-
zasságukra, ám ha éppen úgy hozta kedve, lefeküdt bárkivel, aki megtetszett
neki, aztán másnap elment mellette, mintha sose látta volna; szeszélyesen,
akár a szél vagy virágról virágra csapódó lepke.

Volt azonban igazi nagy szerelme is, egy magas, fekete, álmatag szemű
hírlapíró, az a fajta, akinek inteni se kell, falkában mennek utána a lányok.
KáZének nevezte magát, mert ezzel a szignóval hozta a megyei lap heti tár-
cáit, amelyek hétköznapi történetekről szóltak, titkon azonban verseket írt,
lila tintával a nagypapa hagyatékából származó, század eleji velin papírra, és
Darinka mindeniket betéve tudta, mantraként mondogatta sorait. Csupán egy-
re emlékszem közülük – sajnos pontatlanul –, amelyben a költő azzal fenye-
getőzik, hogy a folyóba öli magát, ha Darinka elhagyja, és a vásárcsarnokban
árult kövér halak gyomrából nevet majd rá minden pénteken.

A Basa katonaideje alatt folyó románcnak KáZé felesége vetett véget. Mi-
után hiába várta, hogy a költő ráunjon Darinkára, mint számos elődjére, vagy
ő, vagy én és a gyerekeid, állította válaszút elé férjét, aki esküt tett rá, hogy
hamarosan szakítani fognak, és az asszony úgy tett, mintha elhinné, ám a biz-
tonság kedvéért felkereste az illetékes elvtársakat, és segítségükkel áthe-
lyeztette férjét az ország túlsó felébe, egy másik szerkesztőségbe. Ez az ese-
mény összetörte Darinka szívét, és egybeesett Basa leszerelésével, amit
gyors egybekelésük követett, addig azonban Darinka gyakorta átutazott hoz-
zánk, rokonlátogatásra – szomszédos városokban laktunk, anyáink pedig
unokatestvérek voltak, mindketten a híres Csiby kántor unokái –, hogy estén-
ként a Püspökkert dús vadonában, rossz idő esetén az Újság egérszagú
redakciójában randevúzzon KáZével, délelőttönként pedig a folyami strand
szikár és hallgatag mentőseivel, Indiánnal csókolózzon a halszagú parti fű-
zesben. Lehet, hogy voltak még mások is, vonzotta maga köré a férfiakat, en-
gem azonban csak ebbe a két ügyébe avatott be, mert én falaztam neki, hogy
anyám – akinek Anka néni a lelkére kötötte, hogy vigyázzon a lányára – ne ve-
gyen észre semmit Darinka kalandjaiból.

Basa ezalatt összeszorított foggal viselte a mundért, és harapta el a zsi-
gerből feltörő káromkodást, valahányszor az egész napi munka után hideg víz
csordogált a laktanya komótosan rozsdásodó csapjaiból, és háromszor egy-
más után forgatták fel a hálótermüket, szanaszét dobálva minden holmijukat,
mielőtt teljes menetfelszereléssel éjszakai gyakorlatra vitték őket. Fékezte
magát, mert a legkisebb vétségért kimenőmegvonás járt, ami azt jelentette,
hogy hosszú ideig nem láthatja Darinkát, ezért menyasszonya szív alakú ar-
cát, seprűs szempilláját emelte pajzsul maga és a külvilág közé, legnehezebb
pillanataiban felidézve, ahogy csukott szemmel ölelkezik vele – *vajon kit kép-
zel a helyembe ilyenkor? Azt a stricit az Újságtól, vagy valaki mást?* –, nekidőlve
a Klastrom utcai ház kapujának, óvatosan, nehogy megzörrentse a nagyanyja
kezeiről mintázott kopogtatót, mert Száva néni, velük lakó nagynénje – hiába

volt süket – ezt a hangot a legbelső szobából is meghallotta, mint kincstári ló a trombitaszót.

A kopogtató a millennium idején készült, a családi krónika szerint a város híres szobrászának műve volt, tanulmány *Bűnbeesés* című szoborcsoportjához: Éva keze a csábító paradicsomalmával. Akkor újították fel a házat Darinka nagyszülei, a katolikus kántor fia és a szerb pópa lánya – házasságukat mindkét felekezetben botrányosnak tartották annak idején –, de hogy igazából mikor épült a ház, azt éppúgy nem lehetett tudni, mint hogy az utcát mióta hívják Klastrom utcának. Csupán az a biztos, hogy mindkettő szerepel a város legrégebb, háromszáz éves térképén, és az utcát így hívják ma is, csupán a múlt század második felében cserélték le az eredeti öntöttvas, zománcozott névtáblákat olajfestékkel mázolt *Vörös Csillag utca* feliratú bádoglepokra.

A csillagos korszak a maga négy évtizedével múlt közjáték is lehetett volna a város nyolc évszázados történelmében, rövidségéhez mérten azonban aránytalanul nagy pusztítást végzett az anyagi és erkölcsi javakban, és persze az emberi életekben is. Száva néni például – Darinka nagynénje, anyám idősebbik unokanővére – egészen biztosan az óvodája elvesztésébe halt bele; Dezső bácsi – Darinka apja – a benzinkútja államosításába, Anka néni pedig Dezső bácsi hiányába. Mint valami ragály terjedt a halál a Vörös Csillag nyomában, az egyik hozta magával a másikat, és Basa szerint Darinka is szándékosan pusztította magát az életét megrontó, beteljesült, ám mégis reménytelen szerelemmel, a kurválkodással és a nikotinnal, mert szeme fénye, a kislány után kétszer is halott fiút szült, és közben végig kellett néznie elődei lassú haldoklását. *Menjünk el innen*, mondta az első elvesztett fiúcska után Basa, de soha többet nem vetette föl, mert Darinka csak annyit mondott erre, *te elmehetsz*, és karján a kislánnyal kifordult a szobából.

A halotti bizonyítványokba természetesen nem a valódi okokat írták. Aki ket akkoriban a börtönökben véletlenül agyonverték vallatás közben, és akik nem bírták a gyűródést Recskén, a büntetőszázadokban, vagy a tévészék szervezését nem élték túl, azoknak is találtak valami alibi kórt az erre a célra szolgáló rubrikába, ám a Klastrom utcai ház lakóinál semmit sem kellett a képzeletre bízni. Száva néninek igazi mellrákja lett, miután utcára tették a püspökségtől elvett mintaóvodából, ahová ő vezette be a Montessori-módszert; Dezső bácsi tényleg infarktust kapott, amikor kiderült, hogy alkalmazottként sem maradhat tovább a saját benzinkútjánál, és Anka néni valóban a depressziója miatt vágta fel az ereit; az ura nélkül olyan üres lett számára világ, mint a Klastrom utcai ház évtizedekkel később, amikor utolsó magányos lakóját, Basát elvitte a mentő, és Darinka lánya az utolsó szögig kipakolta a lakást, *szegény papusnak úgyse lesz már szüksége rá*, magyarázta a szomszéd-asszonynak, aki döbbenet nézte a hurcolkodókat, *mire ez a nagy sietség, te lány? És ha apád hazajön?*

Nem jön. Megmondták a kórházban, hogy nincs sok ideje hátra, közölte Darinka lánya, és kitörölt egy könnycseppet a szeméből, óvatosan, hogy el ne maszatolja a festéket. Hasonlított az anyjára; a szeplők az orra körül, a termete, a mozdulatai, ahogy a körmét pattogtatta, vagy a haját félresöpörte a homlokáról, egyedül a szeméből hiányoztak a cirmok: pillantásából gleccserhideg sütött. *Én nem akarok úgy élni, mint ti, élve eltemetve*, vetette oda az anyjának, mikor Darinka le akarta beszélni, hogy hozzámessen az egykori első titkár sikeresen vállalkozó fiához, *ti folyton a múlton kérődztek, nem mindegy, hogy ki volt az apja és a nagyapja?*

Már hogy lenne mindegy, szívott bele Darinka sárga foltos mutató- és középsőujja között füstölgő cigarettájába, *hogy a rohadt életbe lenne mindegy, mikor az ő apja verette félholtra a te apádat a pufajkásaival ötvenhétben, a nagyapja meg...*, de nem tudta elmondani, hogy miként nyomkodta el a csikkeket az

a senkiházi Basa apjának tenyerében nagypénteken éjfélről hajnalig – szám szerint tizennégyet –, miközben a belépésre agitálta, mert elkapta egy minden eddiginél hevesebb köhögőroham, és vérrel lett tele a zsebkezdője. Akkor már csak fél tüdeje volt, azt az átkozott bagót azonban nem akarta letenni, erre még Basa se tudta rávenni, egyikről gyűjtött a másikra, utolsó éveiben minden hamutartóban félig elszívott cigaretták füstölögtek, és kék füstfelhő festett csontos arca köré glóriát. *Látod, olyan lettem, amilyennek lerajzoltál*, mondta fanyar mosollyal Anka néni temetésén, utolsó találkozásunkkor.

Darinkát főiskolás koromban rajzoltam le, pasztellkrétával. Hosszúak ikonarcán eltúloztam a zöldes árnyékokat ferdevágású szeme alatt, kiállóbbra rajzoltam arccsontjait, nagyobbra és mohóbbra a száját, és a mögötte lebegő, elmosódott körvonalú pontyokról csak mi ketten tudtuk, hogy nem légből kapott, szürreális elemek, hanem szerelmének szimbólumai, a pénteki halak. Basa utálta a portrét, azt mondta, olyan rajta Darinka, mint a bagzó macska, a halak pedig gusztustalan bestiák: piranhák, ki fogják szívni a véréit.

Kegyetlen fintora volt a Sorsnak, hogy a költő végül valóban vízbe fúlt. Az Újság rövid nekrológot szentelt egykori munkatársának, KáZé egy balatoni viharban vesztette életét. Darinka nem vette le a képet a falról, ám attól fogva nem evett halat, pedig korábban imádta a rácponyt, és odavolt a sült keszegért.

Darinka lányáék három teherautóra pakolták fel a bútorokat: az intarziás szekrényeket, gobelinhuzatú székeket, a neorokokó szalagarnitúrát, a talpig üveges vitrint, Darinka kedvencét, a balettcipője szalagját masnira kötő táncosnőt ábrázoló, blondelrámás festményt a halas portréval együtt, Csiby kántor biedermeier karosszékét, a harmóniumot és Száva néni kanapáját. A sárgarézt karnisokat és a csillárokat is leszerelték, egyedül a kopogtatót hagyták ott, mert Darinka lánya gyűlölte. Gyerekkorában rettegett tőle, attól félt, hogy elkapja a kezét, és nem engedi el soha, egyébként is a lyukas ereszcatornából rácsurgó esővíztől belepte a zöld színű rozsdá, a *grünspan*, ahogy Száva néni mondta volna, aki hihetetlenül emlékeztetett erdélyi nagyanyámra, csak magasabb és csontosabb volt nála. A hanghordozásuk, a szavuk járása is hasonlított, *grünspan*, így ejtették mind a ketten, jól megnyomva az enneket.

Száva néni kislányként jelen volt a nagyanyám esküvőjén, gyönyörű csipkés koszorúslányruháját azonban le kellett vennie a szertartás előtt, mert ráömlött egy pohár vörösbort, mindenki azt hitte, vér. *Uramisten, mi történt ezzel a gyerekekkel*, szörnyülködött a násznép; *rossz ómen*, sugdolóztak a babonás gyergyói rokonok. *Igazuk lett, Trianon után földönfutók lettünk*, jegyezte meg nagyanyám, valahányszor szóba került az esküvői malőr. Száva néni át kellett öltöztetni, fekete intézeti ruhájában szórta a rózsaszirmokat az ifjú pár lába elé, *szegény Száva olyan volt köztünk, mint varjú a kócsagok között*, sóhajtott nagyanyám, *mi pedig úgy tettünk, mintha nem vettük volna észre, de nagyon a szívére vette, szerintem azért maradt vénlány*.

Darinka lányáék kapkodva pakoltak, és éppen a lényeges dolgokat felejtették a házban. Egy sarokban például Basa dédapjának bőrbekötött Károli-bibliáját a születések, esküvők és halálozások dátumaival; a kaminban – ahol a lakótelep tízemeletes kolosszusairól lezúduló szélrohamok jajongtak telenként – Anka néni és Darinka hangját (galambhangon, turbékolva nevettek, valaha zengett tőlük a Klastrom utcai ház, azután egyre ritkább lett a kacagásuk); a hálószobában Dezső bácsi dörmögését; a festett deszkapadló recscsenését Száva néni súlyos léptei alatt, és ott maradtak az alapba beépített faragott kövek sugallta álmok is a darócba öltözött szerzetesek zsolozsmáival, a klastrom körüli ereken csónakkal járó barátokkal – malasztot és vigaszt vittek a nádasban bujdosóknak –; a szénfekete lovakon vágató tatárokkal és zöld turbános törökökkel, akik csóvát vetettek a klastrom zindely-

lyel fedett tetejére, és az apácák lángoló fátyla fáklyaként világítottak a csilagtalan éjszakában.

Anka néni foszló plüsszutatú fényképalbumát feldobták ugyan az egyik teherautóra, de nem vették észre, hogy lecsúszik, és a rakodók a sárba taposásuk széthulló lapjait a százesztendősfotográfiákkal, rajtuk a kántor porköpenyes, szálas alakjával és a szakállas pópa szigorú arcmásával, karcsúra fűzött, csipke napernyős dédanyákkal, Anka néni és Dezső bácsi art deco stílusban készült esküvői képével.

Drága Papuska, mi majd vigyázunk rád, simított végig a lánya Basa eres kezén, mikor bement hozzá a kórházba, és megérintette ajkával apja sápadt homlokát, aranypettyes mályvaszín rúzsoltot hagyva rajta, ami aztán ott maradt, mint billog a marhák bőrén, a nővérek nem sokat vergődtek vele, a szart se mosták le a fenekéről, nemhogy erre lett volna gondjuk, még akkor is rajta volt a jel, az Ómegára emlékeztető skarlát folt, amikor fagyott tetemét körülnyaldosták a lángok a kemencében, és az égett el utoljára, gombostűfejnyi rőt golyócskává zsugorodott a hamuban.

Basa nem volt egészen magánál a kórházban, azt hitte, Darinka áll az ágya mellett, és félig béna szájával szavakat formált. *Hic fuit,* próbálkozott, de nem értették, mit akar. *Mit mondott papus? Te hallottad, amit motyogott? Mi a franc az a hifu?*, fordult férjéhez Darinka lánya, aki a vállát vonogatta, *biztos félrebeszél, gyerünk már,* sürgette, *tudod, hogy tárgyalásom lesz,* és otthagyták Basát egyre mélyebbre merülni a múlt időtlen mocsarába, az *itt voltam* egyetlen bizonyosságába kapaszkodva, mint valami gyengülő kötélbe, ami előbb-utóbb elszakad.

Száva néni, Dezső bácsi és Anka néni nem azonnal haltak bele a vesztésbe, mint Basa nagyapja, aki csak elvágódott az udvaron, amikor a nyihogva, ágaskodva ellenálló lovait kivonszolták az istállóból, nem, ők még évekig elvegetáltak, hallgatták az Amerika Hangját és a Szabad Európa Rádiót, amelyek adásait ugyan rendszeresen zavarták itthon, de a recsegéropogás sem tudta egészen elnyomni a reménykeltő biztatásokat, *tartsatok ki, jövünk,* meg aztán itt volt Darinka, akit fel kellett nevelni, ez valameddig úgy-ahogy talpon tartotta őket, Száva néni ezért kaszaboltatta össze magát, bizonytalan kimenetelű műtétek sorát vállalva, *hogy lássam az én kis drágámat felnőni,* és Anka néni ezért őrizte sárkányként Dezső bácsi délutáni pihenését, ezért adogatta el előbb az ékszereit és a bundáját, aztán az ezüstöket, majd a porcelánt, végül a festményeket is, kivéve a táncosnót, Darinka kislánykori kedvencét. *Addig kihúzzuk valahogy, amíg kimennek az oroszok, akkor Dezső visszakapja a kutat, Basa a földet, Darinka otthagyja a labort, beiratkozik az egyetemre, és olyan lesz a világ, mint régen.* Anka néni szentül hitte, hogy jönnek az amerikaiak, és akkor helyreáll minden, mintha egy óriás spongyával le lehetne törölni azokat a csillagos éveket az évszázad vértől és könnytől iszamós névtáblájáról.

Basát elhamvasztották, ez volt a legegyszerűbb, lánya és veje külföldre készültek valami uniós projekt ügyében, az egész procedúrát telefonon és e-mailben intézték, nem értek rá a temetéssel foglalkozni, *majd ha hazajöttünk,* mondták ki szinte egyszerre, de aztán mégis elugrottak az urnáért az utazás előtt, és elvitték a Klastrom utcai házba, *pfuj, milyen dohszag van itt, mint a kriptában, tedd le valahova, papusnak már úgymint mindegy, csak húzzunk el innen,* mondta Darinka lánya, és összerezzen, mert a másik szobában megreccsent a padló, *hirtelen azt hittem, Száva néni, te is hallottad?*, fordult az urához, aztán keresgélni kezdett valami alátét után, *mégse a puszta földre tegyük...*, végül észrevette a kőlapot az ablakpárkányon. *Ez jó lesz,* mondta, és papír zsebkendőjével letörölte róla a port. *Hic-fu-it,* betűzte a kövön lévő feliratot, *alighanem ezt próbálta kimondani papus. Vajon*

mit akarhatott vele?, de nem kapott választ, a férje közben kiment, és ő egyedül maradt.

Furcsán érezte magát.

A ház üres volt, mégis, mintha lakták volna. Ismeretlen neszek, furcsa zörejek hangzottak a sarkokból, a tetőre hulló diók koppanása pergőtűzként hatott, és az elvadult kertből behallatszott a gerlék gúnyos kacagása meg egy délről felvándorolt kabóca átható cirregése. A diófa ágai benyomultak az ablakréseken, gyökerei kibújtak a padlódeszkák közül, kígyóként tekergőztek a lába körül, és Darinka lánya nagyon szeretett volna minél hamarabb eltűzni innen, ezért gyorsan letette a követ az egykori nappali szoba közepére a dísztelen cseréphemper alá, amiben kiadták a hamvakat – *majd veszünk egy jó drágát a temetésre, aranyozottat, angyalokkal*, gondolta, *szegény papus igazán megérdemel ennyit*, és kiszaladt a napfényes őszbe az árnyakkal teli házból. Mielőtt becsukta a kopogtatós ajtót, visszanézett a sötét folyosóra, amelynek vége elkanyarodott a konyha felé, egy alak épp akkor tűnt el a fordulóban. Másodperce se telt, abban se volt biztos, hogy valóban látott valakit, de nem is akarta tudni az igazat. Bezárta a kaput, a kulcs csikordulása rekedt sikolyként hasított a fülébe, és szinte beesett a kocsiba a férje mellé. Mire a szomszédasszony kinézett az ablakon a felbőgő motor hangjára, üres volt az utca, csupán a lassan elülő porfelhő árulkodott arról, hogy elment egy autó a Klastrom utcából.

Basa halálhíre nem terjedt el a városban. Egykori munkatársai még életében elfelejtkeztek róla, barátai és sakkpartnerei a Három Márnában – nem voltak valami sokan – apránként átköltöztek a másvilágra, alig maradt közülük valaki. Egyikük, nyilván Fickó, feladta a gyászhirot az újságba, de siratni egyedül a szomszédasszonya siratta el, aki Darinka halála után hébe-hóba átment hozzá takarítani, kimosni a szennyesét, főzni valami rendes ételt, és olykor reggelig nála maradt, kivált a májusi, virágillattól terhes éjszakákon vagy teleholdkor, ami nem való már a véneknek. Csalóka fénye besüt az ablakon, elperdült táncokra, régi szerelmekre, vad ölelkezésekre emlékeztet, és olyan fájó ürességet támaszt az ember mellkasában, mintha kitépték volna a szívét.

Jólesik ilyenkor egy másik test melege.

Jónás, a városi hajléktalan a szomszédasszonytól hallotta, mi történt, és mikor a Klastrom utcai kocsma bezárt – a csapos tanítványa volt valaha, Tanár úrnak szólította, és gyakran meghívta egy felesre, ha jól ment a bolt, kettőre is –, elbotorkált a sarokra, leült az ívesre kopott kűszöbre a megzöldült kopogtató alá, és elmondott Basáért három fél Miatyánkot. Azért rugaszkodott neki ennyiszor, mert az imádság vége az úristennek se jutott eszébe, negyedszer azonban nem próbálkozott, belealudt az igyekezetbe.

Az a néhány utcabeli, a boltos, akihez Basa vásárolni járt, a postás, aki sose hozott levelet, legfeljebb egy-egy képeslapot (*Happy Christmas Papus!*) és néhány fizetési felszólítást, a Három Márna csaposa, akihez betért néha nap megvitatni, hogy vesztébe rohan a világ, és a szomszédasszonya sokáig várta, hogy majd csak jön hír a temetésről, Jónás is kérdezősködött néha, ám egy idő után elfelejtkeztek róla, s ha mégis eszébe jutott valakinek, azt gondolhatta, hogy a holtág mozdulatlan vizébe szórták hamvait az új módi szerint, titokban, szűk családi körben egy napsütötte vasárnapon, vihar előtti szélcsendben, amikor még a rezgőnyárfák levelei sem villantják ki ezüstmolyhos fonákjukat, és a hamvak lassan lebegve süllyednek alá az iszapos mélybe, a csendet egyedül a víz csobbanásai törik meg: egy-egy bucó vagy ezüstös balin ugrik fel az aláhulló pelyhekért.

Nem gondolták, hogy Basa földi maradványai az üres házba zárva hónapok óta várnak a temetésre. Ekkora képtelenség nem jutott eszébe senkinek, mégse akaródzott a környékelieknek a Klastrom utcai ház mellett elmenni.

Nem kerestek rá magyarázatot, de volt ott valami, ami elriasztotta a járókelőket. Szívesebben közlekedtek a túloldalon, még ha kerülni kellett is.

Az iskolába járó gyerekek is érezték, hogy valami nem stimmel. *Halott ember háza, ne nézzetek hátra, szaladjunk*, kiáltotta el magát a legbátrabb – maga sem tudta, miért, és hogy is jutott ez a sose tanult mondóka az eszébe –, aztán átfutott az úton, még ha sáros volt is, hogy minél messzebb kerüljön a félelmetes helytől, ahol az aszfaltot lassan áttörte a gyom, a régi téglajárda alatti magvak kicsíráztak és háborítatlanul repesztettek maguknak réseket, amelyeken át kibújhattak a sokesztendős föld alatti rabságból, a roskatag kerítést benőtte a lícium, a temetők kiirthatatlan gyomnövénye, és a trombitafolyondár – Darinka ültetette fiatalon, mikor még szerette a szép dolgokat – hatalmas tömegben virágzott, összeroppantva a melléképület tetejét, a diófa koronájába baglyok telepedtek, ágai benyúltak a szobákba, gyökerei bekúsztak a padló alatt a kőlapon álló cserépedényig, körbefonták, és a hályogos ablakszemek mögött lidércfény villogott zivatarok idején, *Szent Elmo tüze*, pattant elő a név Jónás, a városi hajléktalan tudatalattijából, ahová egész korábbi életét és minden tudását eltemette azon a napon, amikor kezdő tanárként elcsapták az iskolából bizonyos irodalom terén elkövetett kihágásokért: Fagyevjev *Ifjú Gárdájának* elemzése helyett Tömörkény-novellákat olvasott fel növendékeinek, Babits *Jónását* és néhány Kosztolányi-verset. Tétovázás nélkül benyomta az ablakot, átlépett az alacsony párkányon, és elindult a lakatlan ház sötét labirintusába kikutatni a fény eredetét.

•

Két nappal a temetés kitűzött dátuma előtt Fickó újra telefonált, hogy közölje: a szertartás ezúttal is elmarad. Múlt éjszaka kigyulladt a Klastrom utcai ház, és porig égett.

Soha nem derült ki, mi okozta a tüzet, gyújtogatásra utaló nyomokat nem találtak. Az urna helyén néhány összeolvadt cserépdarab, elszenesedett csontvég és egy törött kőlap hevert, amelyre a régi *HIC FUIT* felirat alá valaki bevészte Basa névbetűit.

Jónás, a hajléktalan eltűnt a városból, de mivel senkinek nem hiányzott, nem is keresték. Csak a Klastrom utcai kocsmá csaposa öntötte ki emlékére a felest zárás után, s hogy ne magában igyon, töltött Basának is.

